

Kaks juubelit, üks mees

Raimo Pullat. Foto: Erakogu

Kui Tallinna Ajaloo Selts alustas 1936. aastal kodulinna ajaloo uurimisele pühendatud „Vana Tallinna” kogumiku väljaandmist, ei võinud ega saanudki asja algatajad – Rudolf Kenkmaa, Hugo Peets, Arnold Süvalep ja Paul Johansen – teada kahte tööka. Esimene neist sai paraku selgeks juba mõne aasta pärast, kui Nõukogude Liidu relvajõud okupeerisid Eesti. Viimane sõjaeelse „Vana Tallinna” köide kannab aastaarvu 1939. Teine sai võimalikuks Eesti taasiseseisvuses 1991. aastal, kui pärast enam kui poolesajandilist pausi jõudis kaante vahele sarja viies köide.

Nüüd kirjutatakse *anno Domini* 2015 ning möödunud aastal tähistas väljaanne oma esimest juubelit – lugeja kätte jõudis „Vana Tallinn” 25 (29). Niisiis on vahepealsel ajal ilmunud igal aastal vähemalt üks köide, kokku ligi 7000 lehekülge ajaloooteemalisi algupärandeid. Nõnda seisab „Vana Tallinn” võrdsena Eesti teiste väarikate mälusarjade seas. Kuid kõikidest nendest eristab teda üks asjaolu. Kui muud väljaanded on reeglina institutsionaalsed ja nendega toimetab terve palgaline kollektiiv, siis käesoleval juhul on tegemist üheainsa mehe algatatud jonnaka järjekindlusega. Ja see mees on Eesti ajalookirjutuse *grand old man*, igiviljakas Raimo Pullat,

kes käesoleval aastal tähistab oma järjekordset juubelit.

Et aga sinne kirjatükk pole mõeldud niivõrd austusavaldusena juubilarile kui „Vana Tallinna” (samuti omamoodi juubilar) tutvustusena, siis lastagu viisakusväljendite asemel kõnelda tõsiasjadel. Alustagem n.-ö. välispidiselt. Väljaande struktuur on püsinud peaaegu muutumatult (ja see tähendab, oli hästi läbi mõeldud) algusest peale: originaaluurimused-artiklid, üldisemat või kitsamat laadi teemakäsitlused, uudsete arhiiviallikate publikatsioonid, vähetuntud piltide esitlused. Nagu kohane soliidsele teadusväljaandele (ja hariv asjahuvilisele lugejale), ei puudu meil ja mujal ilmunud uuema ajalookirjanduse retsensioonid-tutvustused. Sekka on ilmunud meenutusi ja kroonikat – teadussündmuste ülevaateid, nimekaile ajaloolastele pühendatud õnnitlus- ning mälestuskirjutusi jms.

Algusest peale võttis väljaandja oma sarjaga interdistsiplinaarse suuna (mis muide oli osalt omane ka sõjaeelsele „Vanale Tallinnale”). See tähendab – avaldatud kirjutised ei piirdu kirjutatud ajalooa kitsamalt. „Päris” ajaloolaste kõrval on sõna saanud niihästi arheoloogid, kunstiajaloolased, numismaa-

tikud, etnoloogid, keeleuurijad, loodus- ja täppisteadlased jne. jne. Vaatenurkade rohkus avardab lugeja jaoks üldpilti ning võimaldab paremini mõista käsitletud sündmusi ja arenguid. Tänapäeval tundub niisugune põhimõte enesestmõistetav, kuid ta ei olnud seda veerand sajandi eest, marksistlikest kammitsaist äsja vabanenud Eesti ajalooteaduses. Olgem ausad – kohati elab omaenda kitsast erialast lähtuv piiratud suhtumine uuritavasse edasi nüüdisajalgi. Sel taustal on „Vana Tallinn” meie ajalooväljaannete seas üks mitmetahulisemaid ja uuendusmeelsemaid.

Teine „Vana Tallinna” iseloomulik külg, mis samuti ilmnes juba varakult, on selle rahvusvahelisus. Mitte üksnes meie pealinn pole uurimuste-vaatluste keskmes, vaid linnaajalugu ja -kultuur laiemalt. Niisugune suhtumine pole lubanud laiendada mitte üksnes autorite ringi, vaid ka käsitluste temaatikat, seda eelkõige nende maade arvel, kus urbanistika vastavad uurimissuunad on silmapaistvalt arenenud või millega väljaandja evib häid isiklikke suhteid. Olgu siin eeskätt nimetatud Saksamaa, Poola ja Soome teadlaste panust „Vana Tallinna” sisutõeduse saavutamiseks. Rahvusvahelise koostöö kõnekaks väljundiks said kolm kesk- ja varauusaja linnakultuuri ajaloole pühendatud „*Modus vivendi*” konverentsi, kus kõlanud ettekanded leidsid koha „Vana Tallinna” veergudel.

Seni avaldatud kirjutiste bibliograafia Helve Russaku sulest leidub „Vana Tallinna” 25. (29.) köite lisas. Siit nähtub niigi aimatud tõsiasi – ilmunud tööde temaatiline spekter on äärmiselt lai. Anda sellest isegi lühikest ülevaadet on äärmiselt keeruline. Keda või mida eelistada, ilma et oldaks ülekohtune teiste vastu? Sestap vaid mõned põhijooned. Alustades asustusajaloost, ei pääse mööda klassikute Rein Zobeli ning Rasmus Kangropooli, aga ka Juhan Maiste ja Silja Vohli artiklimest Toompea ja all-linna topograafia kohta. Samuti ei saa jätta mainimata Jaan Tamme ja Lauri Suurmaa kirjutisi vastavalt linna vanema ja 18. sajandi asustuspildi kohta. Suurt tähelepanu pälviv Tallinna arhitektuuripärand keskajast 20. sajandini, mida käsitlevad Rasmus Kangropool, Juhan Maiste, Sulev Mäeväli, Karin Hallas-Murula, Risto Paju ja mitmed teised. Väljast ja seest vaatlevad tallinlase elamut Anton Pärn ja Krista Kodres. Teadupärast on Tallinn oma ajaloo vältel olnud eelkõige transiitkaubanduse keskus. Siinsete kaupmeeste äri- ja elukäiku on uurinud Saksa ajaloolased Carsten Jahnke ja

Kogumiku „Vana Tallinn” 25 (29) esikaas.

Otto-Heinrich Elias, Tallinna kaubandust 17. sajandil Harvardi teadlane Jarmo Kotilaine, 19. sajandil – Peet Sillaots. Käsitööd-käsitöölisi vaatlevad Kaalu Kirme, Raimo Pullati, Valli Konsapi, Leida Antingu, Anu Männi ja Lilian Kotteri kirjutised, mündindust Ivar Leimuse artiklid. Kohaliku tööstuse käekäigust kirjutavad Maie Pihlamägi ja Heino Gustavson, kommunikatsioonist Enn Küng, Raul Juursoo ja Tõnu Raid.

Erilist tähelepanu on „Vana Tallinna” veergudel pööratud aga asja- ja olmekultuurile. Olgu siinkohal nimetatud Inna Põltsami, Lauri Suurmaa ja Helve Russaku (nende kõikide väitekirjad) ning loomulikult Raimo Pullati enda põhjalikke ja arvukaid uurimusi söömisest-joomisest, enese- ja lauakatmiskombeist jms. Linna pildilist külge vaatlevad fotograafiauurija Tõnis Liibeki ning kunstiajaloolaste Krista Kodrese, Jutta Kivimäe, Anne Untera ja Mai Levini artiklid. Elu-, surma- ja vaimukultuuri järgmist, üldistavamat tasandit käsitlevad Tiina Kala, Juhan Kreemi, Anu Männi, Liivi Aarma, Aigi Heero, Ea Janseni, Lea Kõivu, Mari Loidi, Tiit Reimo, Kaja Tiiseli jt. kaastööd. Hoolekandest

kesk- ja uusajal kirjutavad Inna Põltsam ning Sirje Annist. Samm edasi jõuame tänapäeva ajaloolaste ühe meelisteema – mentaliteediuringute juurde, mille euroopalikku taset esindab sakslane Otto-Heinrich Elias, meilt Kaja Tiisel ning Teet Veispak. Filosoofiliste kõrgustele viib arutlused ajaloolise olmekultuuri üle Mart Kivimäe essee. Võrdlevat materjali välismaa urbanistikast-argiuuringuist pakuvad arvukad Läti, Soome, Poola, Tšehhi, Saksa ja Austria ajaloolased. Vaid mõned nimed paljude autorite hulgast, mis aga teadjale ütlevad palju: Andris Caune, Matjatta Hietala, Oiva Turpeinen, Maria Bogucka, Andrzej Klonder, Olga Fejtová, Gerhard Jaritz.

Kõneldes allikapublikatsioonidest, on need seni langenud peamiselt Tiina Kala habrastele, kuid sitketele ja Raimo Pullati soliidselt toekatele õlgadele. Arvukate retsensioonide-ülevaadetega peamiselt saksakeelse värskeerialase kirjanduse kohta on „Vana Tallinna” varustanud teenekas Paul Kaegbein, seejärel Dennis Hormuth Kieli ülikoolist. Urbanistika-alast silmaringi avardavad mitmete välisteadlaste ülevaated oma maa linnauurimise olukorrast. Kodumaiste retsensientide ring on jaotunud laiemalt ja ühtlasemalt eespool juba nimetatud autorite vahel, kellele seltsivad mitmed teisedki tuntud Eesti ajaloolased eesotsas Jüri Kivimäega.

Nagu taipab kohusetundlik lugeja, kes suutis enda esitatud nimeräga läbi murda, pole see kaugeltki kõik. Teisalt – juba sellinegi lühike ja kokkuvõtlik jada näitab selgesti, et „Vana Tallinna” kokkupanekul on kaasa löönud suur osa meie (ja selle kõrval ka välismaa) ajaloolaste eliidist. See tagab väljaande kõrge teadustaseme. Enamgi veel – leida end „Vana Tallinna” autorite seast on saanud auasjaks. Tuleb tunnustada sarja vastutava väljaandja (selle eufemismi taga nähtagu muidugi Raimo Pullatit) head nina sarja planeerimisel ja kaastööliste valikul. Ehkki toimetuse liikmeskond on aastate vältel varieerunud, on kogumiku hea emakeele eest kandnud pikki aastaid hoolt Ene Hanson. Saksa keele taseme tagab Aigi Heero. Väljaandjat on köidete kokkupanekul, toimetamisel ja korrektuuri lugemisel abistanud Tõnis Liibek ning Lauri Suurmaa.

25 köidet 24 aastaga – seda ei ole vähe, see on terve inimpõlve töö. Õigupoolest on see just paras aeg, et teha paus, tõmmata hinge ja vaadata – siiski mitte veel tagasi, vaid pigem edasi. Ja anda teatepulk edasi nooremale generatsioonile. Tallinna Ajaloo Selts sai omal ajal alguse ning

tegutses Tallinna Linnaarhiivi juures. On kõigiti sobilik, et „Vana Tallinn” naaseb nüüd, ligi kaheksakümmend aastat hiljem, taas oma lätetele. Aitäh, Raimo! Teistsugune mees poleks suutnud seda Heraklese koormat kanda. Ja jõudu Sulle uuteks raamatuteks!

Ivar Leimus

Ivar Leimus

(1953), *PhD*, teadur-kuraator,
Eesti Ajaloomuuseum,
Pirita tee 56, 10127 Tallinn,
ivar.leimus@ajaloomuuseum.ee